

8. Кузнецов С. В. Влияние реформ Д. А. Милютина на военную историю России конца XIX – начала XX века / С. В. Кузнецов // Мир науки, культуры, образования. – 2013, № 5. – С. 363–366.

9. Устав о Воинской Повинности. – СПб, 1874.

10. Перепеловский К. М. Киевское Великого Князя Константина Константиновича Военное Училище. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://militera.lib.ru/h/perepelovsky_k01/index.html

Нежуга С.О.

студент,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПОСТАТЬ ПИЛИПА ОРЛИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

З здобуттям Україною незалежності в 1991 році розвиток науки, зокрема історичної, зазнав кардинальних змін. Українські історики мають змогу відкрито заявляти про свої погляди і правдиво висвітлювати історичні події ґрунтуючись на історичних джерелах, а не на вказівках комуністичної партії. Тому українська історіографія кінця XX – поч. XXI ст. кардинально відрізняється від заангажованої комуністичної історіографії XX ст. В останній час було пролито світло на низку історичних подій, по новому охарактеризовано постаті які відіграли важливу роль в українській історії. Однією з таких постатей був Пилип Орлик.

За останнє десятиліття було опубліковано декілька потужних праць, пов'язаних з життям та діяльністю Пилипа Орлика. Зокрема в 2006 році видано книгу «Конституція, маніфести та літературна спадщина» [2] в якій зроблено першу спробу зібрати публіцистичні, політичні та художні твори Пилипа Орлика. У виданні вміщено в оригіналі та в перекладі сучасною українською мовою дві панегіричні поеми «Алцід російський» та «Гіппомен сарматський», стосовно якого О. Трофимчук говорить, що це: «типовий зразок елітарного мистецтва епохи бароко, зразок «високого бароко»» [2, с. 637], конституцію 1710 року, а також добірку яку склали маніфести, листи, договори та «Діярій подорожній» який на думку В. Шевчука є: «один з найвидатніших українських зразків так званої діаріушної прози, в якому з'єднано щоденникові записи з поетикою прози пілігримської, мандрівної...» [9, с. 249]. Відзначимо, що французький науковець Д. Бовуа стверджує, що діаріуш П. Орлика є пам'яткою значно ціннішою за «*Pacta et constitutiones legum libertatumque Exercitus Zароговиєnsis*» («Пакти і конституції законів і свобод Війська Запорозького»: «Франції пощастило володіти документом, набагато ціннішим за так звану конституцію 1710 р., який подає значно опукліше постать цієї особи» [1, с. 323].

Відомою дослідницею «Щоденника» є Валентина Соболевська яка зауважує, що незважаючи на його своєрідну жанрову структуру типу *silva rerum*, у ньому можна простежити декілька провідних мотивів: тривогу за власне життя;

вболівання за долю своєї родини, підсилене цілковитою неясністю майбутнього; невтомні зусилля нав'язати контакти з сильними світу і заангажувати їх у проблеми України; врешті, прагнення якомога швидше вирватись з Солоник – і то не тільки тому, що перебування тут було обтяжливим, а й для того, аби бути вільним у запланованих діях та з'єднатися з родиною [6, с. 72].

У 2008 році було видано монографію Юрія Фігурного «Український гетьман Пилип Орлик» [7], в якій аналізується в українознавчому вимірі державотворча діяльність Пилипа Орлика. Автор переконаний, що все своє свідоме життя Орлик присвятив боротьбі за незалежність України.

У 2011 році з нагоди 20-ї річниці незалежності України та 300 річчя укладення першої української та і взагалі європейської демократичної конституції було видано «Пакти і Конституції» Української козацької держави» [3]. У виданні було відтворено тексти оригіналу староукраїнською мовою та відомих на сьогодні списків «Пактів і Конституцій законів і вольностей Війська Запорозького», укладених 1710 року під Бендерами між обраним гетьманом Пилипом Орликом та генеральною старшиною і козацтвом. Наведено їх переклади українською, англійською, німецькою, польською, російською та французькою мовами. У книзі також подано археографічну передмову, лінгвістичний аналіз, науковий коментар, а також факсимільне відтворення спеціального дослідження академіка Миколи Василенка, у якому міститься історико-юридичний аналіз джерела.

В 2011 році вийшла книга Тараса Чухліба «Ідеальна держава в Україні? Козацький проект 1710 року» [8]. На основі вивчення оригінального тексту «Пактів і Конституцій законів і вольностей Війська Запорозького...» 1710 року дослідник доводить, що його творці спиралися на античні, пізньосередньовічні та ранньомодерні політико-правові традиції, використовуючи при цьому ідеї багатьох європейських мислителів: від Платона і Томи Аквінського до Йоганна Альтузія і Джона Локка. Автор зазначає, що Пилип Орлик та інші мазепинці розглядали цей акт не тільки в рамках «елекційного» (виборчого) і «конституційного» (законодавчого) права, а й створювали його як самобутній проект Ідеальної держави на теренах Східної Європи: «Через досягнення Божественості, Справедливості і Волі автори «Пактів і Конституцій законів і вольностей Війська Запорозького...» бачили втілення головного політичного, але, на жаль ілюзорного проекту свого життя – створення Ідеальної держави на сході Європи» [8, с. 67]. О. Пахльовська конституцію називає «своєрідним симбіозом державного проекту Хмельницького з державним проектом Мазепи» [5, с. 60].

У 2013 році світ побачив двомовний ілюстровано-документальний нарис Т. Г. Рендюка «Пилип Орлик: молдовські та румунські шляхи» [4], в якому дослідник розкриває маловідомі, або зовсім не ідентифіковані, аспекти політичних, військових, дипломатичних та культурно-духовних зв'язків гетьмана України Пилипа Орлика з Молдовою, Валахією, Трансільванією у першій половині XVIII ст. Про гетьмана автор говорив: «Пилип Орлик був дипломатом, воєначальником, письменником, публіцистом, творцем справжніх шедеврів української епістолярної літератури, його інтелект і талант сягали найкращих взірців європейської освіченості. Але, насамперед, він був видатним державним діячем, ним уперше було вироблено реальну модель вільної,

незалежної Української держави, модель, що базувалася невідомих до того часу демократичних засадах суспільного життя ... ця постать, величезна за своїми замислами і трагічна за своєю долею [4, с. 148].

Державотворчу характеристику діяльності Пилипа Орлика було зроблено визначними вченими-українознавцями Петром і Тарасом Кононенками у праці «Український етнос: генеза і перспективи». Вони зазначають, що «Пилип Орлик знав правду: думою про свободу, суверенітет, розквітлу державність жив не лише І. С. Мазепа, а й народ. Тому П. Орлик пішов у вигнання, страшно бідував, постійно переховувався від шпигунів і вбивців царату, – але не зрадив ні І. Мазепі, ні національно-визвольних ідеалів, ні високої честі та гідності всенародного обрання. Саме так, бо він був «не проголошений купкою старшини зрадників», а обраний на Гетьмана всім Військом Запорізьким та визнаний урядами цивілізованих держав Європи. Петро I, царизм мали підстави ненавидіти великого українця: і як людина Пилип Орлик належав до найбільш освічених, обдарованих культурних діячів Європи, і як державний діяч він знаменував появу того типу просвітителів-демократів, котрі утверджували принципово новий зміст, і стиль діяльності: захисників суверенітету, свободи, демократії, гуманізму, прав кожної людини, суспільної верстви, нації. Тому самим провидінням був посланий на виконання місії творця нового типу Конституції – Закону, що являв би синтез досвіду минулого, голосу сучасності, пророцтва тенденцій майбутнього» [7, с. 82-83].

Досить влучними є слова В. Шевчука: «Цю виняткову постать нам треба ще осмислювати, а необхідна для того передумова – видання його духовної спадщини. Це не мала сьогодні праця. З розумінням же ідей Пилипа Орлика ми зможемо глибше збагнути і себе як націю сьогоднішніх, бо, річ певна, коли у нас були такі подвижники національної ідеї, як Пилип Орлик, значить ми попри всі свої невдачі й незгоди, нація енергоносна, а відтак зі світлим майбутнім» [10, с. 209].

Отже, постать Пилипа Орлика набуває все більшої актуальності серед українських дослідників. За останні двадцять років було зроблено значний стрибок в історіографічному та джерелознавчому дослідженні українського емігранта. Значну увагу дослідники почали приділяти не лише Конституції 1710 року, а й літературній спадщині Орлика, «Подорожньому щоденнику» а також його державотворчій діяльності. Але незважаючи на зацікавленості Орликом його діяльність поки що залишається малодослідженою і потребує свого подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Конституція, маніфести та літературна спадщина: Вибрані твори / М. Трофимчук, В. Шевчук. – К.: МАУП, 2006. – 736 с.
2. «Пакти і Конституції» Української козацької держави: (до 300-річчя укладання) / упоряд. В. А. Смолій. – Львів: Світ, 2011. – 440 с.
3. Фігурний Ю. С. Український гетьман Пилип Орлик: Монографія / Ю. С. Фігурний. – К.: НДІУ, 2008. – 124 с.
4. Чухліб Т. Ідеальна держава в Україні? Козацький проект 1710 р. / Т. Чухліб. – К.: Києво-Могилянська академія, 2011. – 103 с.
5. Рендюк Т. Г. Пилип Орлик: молдовські та румунські шляхи / Т. Г. Рендюк. – Чернівці: Букрек, 2013. – 240 с.

6. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI-XVIII століть: У 2 кн. Книга друга: Розвинене барокко. Пізне барокко / А. Шевчук. – К.: Либідь, 2005. – 728 с.
7. Соболев В. Дух Мазепи в діях та «Діаріуші» його наступника (на матеріалі факсиміле Его-документа Пилипа Орлика) / В. Соболев // Історія. – 2009. – № 9(100). – С. 59-65.
8. Соболев В. Українська дипломатія в подорожньому щоденнику Пилипа Орлика / В. Соболев // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. пр. – К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2007. – Вип. 7. – С. 186-192.
9. Бовуа Д. «Щоденник» Пилипа Орлика: від міражу вигнанця до українського міфу / Д. Бовуа // Український археографічний щорічник. Нова серія. Випуск 8/9. – Київ – Нью-Йорк, 2004. – С. 332-335.
10. Шевчук В. Козацька держава / В. Шевчук. – К.: Абрис, 1995. – 392 с.

Ожиганов Д.І.

науковий співробітник,

Центральний державний науково-технічний архів України

ВІДОМОСТІ ПРО БУДІВЕЛЬНУ ТЕХНІКУ ХХ СТОЛІТТЯ У ДОКУМЕНТАХ ЦДНТА УКРАЇНИ

Стрімке зростання кількості будівництв об'єктів інфраструктури та житлового фонду, що спостерігається в Україні протягом останнього десятиліття, зумовило підвищення інтересу дослідників до історії розвитку будівельної техніки. Питання, як і чим будували раніше, набуває все більшої актуальності.

Дослідники історії науки і техніки лише нещодавно звернули увагу на лакуни, що утворилися внаслідок недостатнього вивчення науково-технічної документації, присвяченої особливостям зведення споруд. Насамперед це стосується машин і пристроїв, за допомогою яких зводилися численні багатоповерхівки, корпуси промислових підприємств, шкіл, лікарень та інших будівель, без знання про які не можна створити цілісну картину еволюції та основних тенденцій у промислово-цивільному будівництві.

Керуючись бажанням доповнити знання про розвиток будівельної галузі в Україні протягом ХХ століття інформацією про будівельну техніку, в рамках статті було вирішено розглянути науково-технічну документацію двох фондоутворювачів Центрального державного науково-технічного архіву (ЦДНТА) України, які зосереджують найбільш ґрунтовний масив з означеної теми.

Переважну більшість документації, присвяченої будівельній техніці зібрано у фонді Колективного підприємства проектний і науково-дослідний інститут «Харківський ПромбудНДІпроект» (без відомчої підлеглості), м. Харків (фонд Р-2, комплекс 3-4). У 1963 р. Харківський «ПромбудНДІпроект» об'єднано з Південним науково-дослідним інститутом з будівництва («ЮжНИИ»). Документи останнього потрапили до технічного архіву Харківського «ПромбудНДІпроекту», а звідти – на державне зберігання у ЦДНТА України, як такі, що мають особливу цінність з точки зору розвитку науки і техніки [2, арк. 135-168].